

STORTINGET

Innst. 558 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra helse- og omsorgskomiteen

Prop. 173 S (2020–2021)

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) nr. 2021/522 om opprettelse av EUs helseprogram, EU4Health (2021–2027) og endringer i statsbudsjettet 2021 under Helse- og omsorgsdepartementet

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Bakgrunn

Forslag til en forordning om EUs nye helseprogram, EU4Health (2021–2027), ble lagt fram av Europakommisjonen 28. mai 2020. Proposisjonen baseres på den vedtatte forordning nr. 2021/522 som trådte i kraft 26. mars 2021.

Europakommisjonen lanserte programmet EU4Health som et ledd i EUs «gjenoppbyggingspakke» etter koronautbruddet våren 2020. Opprinnelig var programmet et element i EU-programmet for sysselsetting og sosial innovasjon ESF+, men som et selvstendig program er EU4Health betydelig styrket.

Norge har siden 1995 deltatt i alle EUs program for helse. Fra 1995–2003 var det åtte handlingsprogram om folkehelse. Disse programmene omfattet blant annet tiltak mot hiv/aids og smittsomme sykdommer, kamp mot kreft, helsefremmende tiltak, informasjon, utdanning og opplæring, tiltak mot narkotikaavhengighet, helseovervåkning, tiltak mot skader og ulykker og tiltak mot hygienerelaterte og sjeldne sykdommer. Norge har også tatt del i etableringen og oppfølgingen av EUs nettverk for smittsomme sykdommer.

EUs helseprogram EU4Health åpner på lik linje med tidligere helseprogram for deltakelse fra EØS/EFTA-statene. Deltakelsen har utgangspunkt i Lisboa-traktatens artikkel 168. En slik deltakelse krever en endring av protokoll 31 artikkel 16 i EØS-avtalen.

Da norsk deltagelse i programmet innebærer økonomiske forpliktelser over flere år, er det nødvendig med samtykke fra Stortinget til deltakelse i EØS-komiteens beslutning, jf. Grunnloven § 26 andre ledd. Med sikte på at Norge skal kunne delta i programmet så snart som mulig i 2021, blir det lagt opp til at Stortingets samtykke blir innhentet før det fattes beslutning i EØS-komiteen. Beslutning i EØS-komiteen er ventet i juni/juli 2021.

1.2 Nærmere om programmet

Programmet EU4Health har som overordnet mål å bidra til å beskytte europeiske borgere mot grenseoverskridende helsetrusler, forbedre tilgjengeligheten til medisinsk utstyr, legemidler og annet kriserelatert utstyr, samt bidra til å styrke responsevnen og robustheten til de nasjonale helsesystemene.

Styrking av helsesystemer skal blant annet skje gjennom å understøtte digital omlegging, styrke koordinering mellom medlemsstatene, samt bidra til økt erfaringsutveksling og datadeling. Det skal blant annet skje gjennom opprettelsen av et europeisk helsedataområde (European Health Data Space). Robuste helsesystemer kan tåle helsekriser bedre, og kan også bedre møte framtidige helseutfordringer som aldring og sosial ulikhet i helse. EU4Health skal støtte medlemsstatene i å utvikle kvalitetsstandarder for helsetjenesten nasjonalt.

Programmet skal understøtte Europakommisjonens målsettinger om bedre beredskap mot alvorlige

grensekryssende helsetrusler. Viktige tiltak her er forslagene om å styrke EUs legemiddelbyrå (EMA) og EUs smittevernssenter (ECDC) hvor Norge deltar, og opprette et nytt byrå for avansert biomedisinsk forskning og utvikling (HERA). Deltakelsen i HERA er gjenstand for egen behandling.

EU4Health skal støtte tiltak som bidrar til mer europeisk egenproduksjon av legemidler, medisinsk utstyr og personlig beskyttelsesutstyr, samt til felles anskaffelser og lagring. Programmet vil også støtte tiltak som gjør slik produksjon mer miljø- og klimavennlig.

EU4Health vil investere i sykdomsforebygging og helsefremmende tiltak, herunder EUs kreftplan, bekjempelse av antibiotikaresistens og tiltak relatert til alkohol og tobakk. Programmet vil også kunne gi støtte til globale helseinitiativer, for eksempel tiltak foreslått av WHO.

Programmet gir økonomisk støtte basert på utlysninger og anbud.

1.3 Nærmere om innholdet i forordningen

Forordning nr. 2021/522 etablerer EUs nye helseprogram, EU4Health. Forordningen etablerer og gir overordnede føringer for EU4Health. Proposisjonen gjør nærmere rede for innholdet i de ulike bestemmelsene i forordningen.

1.4 Konstitusjonelle forhold

Da norsk deltakelse vil bli finansiert over en tidsramme på sju år, må Stortingets samtykke til deltakelse i beslutningen i EØS-komiteen innhentes, jf. Grunnloven § 26 andre ledd.

For å gjøre det mulig for EØS/EFTA-statene å delta i programmet så tidlig som mulig, legger regjeringen fram en proposisjon om innhenting av Stortingets samtykke før forordningen er endelig vedtatt i EU og før beslutningen fattes i EØS-komiteen, som et samtykke til deltakelse i EØS-komiteé-beslutningen. Det vil dermed ikke være nødvendig for Norge å ta forbehold for konstitusjonelle prosedyrer ved beslutningen. Det er ikke ventet at det vil skje endringer i utkastet til forordning eller beslutning i EØS-komiteen. Hvis den endelige forordningen eller beslutningen skulle avvike vesentlig fra det utkastet som er lagt fram i denne proposisjonen, vil saken bli framlagt for Stortinget på nytt.

1.5 EØS-komiteens beslutning

Med sikte på deltakelse fra EØS/EFTA-statene i EUs helseprogram, EU4Health (2021–2027), vil EØS-komiteen vedta en endring av protokoll 31 artikkel 16 i EØS-avtalen, slik at avtalen også omfatter programmet EU4Health. I innledningen til beslutningsutkastet blir det vist til artikkel 86 og 98 i EØS-avtalen, som gjør det mulig for EØS-komiteen å endre vedlegg og visse protokoller til avtalen. Videre blir det fastslått at avtalepartene

(EØS/EFTA-statene) skal utvide samarbeidet til å omfatte beslutningen om å innlemme i avtalen programmet EU4Health (2021–2027).

1.6 Administrative og økonomiske konsekvenser

Det totale budsjettet til EUs helseprogram EU4Health (2021–2027) er 5,1 mrd. euro, og skal fordeles over sju år. Det gir en årlig gjennomsnittlig ramme på ca. 750 mill. euro.

Ved deltakelse i programmet EU4Health (2021–2027), vil de økonomiske utgiftene for Norge med nåværende valutakurs utgjøre om lag 1,4 mrd. kroner fordelt på sju år. Dette vil gi en gjennomsnittlig kostnad på om lag 200 mill. kroner per år.

I lys av pandemien vedtok EU i sitt langtidsbudsjett i desember 2020 å styrke satsingen på EU4Health betraktelig. Norges andel av programutgiftene er økt sammenlignet med saldert budsjett for 2021. Dette gir årlig økte kostnader gjennom hele programperioden, fra et gjennomsnitt på 69 mill. kroner, til ca. 200 mill. kroner pr. år for Norge. Det foreslås derfor å øke bevilgningen på kap. 703 Internasjonalt samarbeid, post 71 Internasjonale organisasjoner, i 2021 med 77,8 mill. kroner knyttet til Norges deltakelse i EU4Health.

Deltakelsen i programmet gjør det mulig for EØS/EFTA-statene å ha nasjonale eksperter i Kommisjonen. Norge vil videreføre denne ordningen under det nye programmet. Lønn og godtgjørelse til de nasjonale ekspertene kommer i tillegg til programkostnadene og vil bli dekket over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett kap. 703 post 21.

Helse- og omsorgsdepartementet vil ha det overordnede ansvaret for å koordinere norsk deltakelse i programmet, og i samarbeid med underliggende etater ivareta norske interesser. En nasjonal styringsmodell for oppfølging av programmet er under utredning.

1.7 Vurdering

Covid-19-pandemien har vist hvilke ringvirkninger en helsekrise får for alle deler av samfunnet lokalt, nasjonalt og globalt. Pandemien har også vist hvor avhengig Norge er av samarbeidet med EU for å håndtere pandemien overfor egne borgere. Som et lite land har Norge sett betydelige sårbarheter når det gjelder forsynings-sikkerhet. Særlig har vi sett dette når det gjelder tilgang til vaksiner, medisinsk utstyr, legemidler og smittevern-utstyr. Når EU nå utvikler og rustet seg for fremtidige helsetrusler, er det derfor viktig for Norge å ta del i dette for å minske vår sårbarhet.

Norsk deltakelse i EUs helseprogram utgjør et strategisk valg om videre norsk tilknytning til EUs felles helseberedskap og forebyggende helsearbeid. For at Norge skal kunne opprettholde en god helseberedskap, er et tett helsesamarbeid med EU viktig. Europeisk samhold i håndteringen av helsekriser og økt evne til operativt

samarbeid gir en merverdi som Norge ikke kan skaffe til veie på egenhånd.

Den nye programperioden i EU viser at ulike programmer veves tettere sammen. Helse går som en rød tråd i mange av programmene. Deltakelse i helseprogrammet vil derfor også kunne understøtte norske interesser på områder som innovasjon, verdiskapning, digitalisering, forskning og utvikling.

Deltakelse i EUs nye program, EU4Health, vil ha en tett tematisk kobling til det nye forsknings- og innovasjonsprogrammet Horisont Europa.

Norge har samarbeidet tett med EU om helse siden EØS-avtalen ble inngått og har deltatt i alle EUs helseprogrammer. Deltagelse i tidligere helseprogram har vært nyttig for Norge. Norske fagmiljøer har medvirket til en videreutvikling og forskning på viktige felt. De har også deltatt i europeiske prosjekter på området. Dette har kommet norske universitets- og fagmiljøer til gode.

Deltagelse i programmet gir også tilgang til møteplasser, deltagelse i prosesser, samt til å følge og påvirke utviklingen på helseområdet i EU.

1.8 Konklusjon og tilrådning

Programmet EU4Health (2021–2027) vil stimulere til et bredt europeisk samarbeid på et sentralt område i norsk politikk. Koronapandemien har vist betydningen av europeisk samarbeid, da ingen land kan klare å håndtere store helsekriser på egen hånd. Også andre utfordringer knyttet til folkehelsen drar stor nytte av et europeisk samarbeid. Norsk deltakelse er derfor vurdert som svært viktig.

Det foreslås å øke bevilgningen på kap. 703 Internasjonalt samarbeid, post 71 Internasjonale organisasjoner i 2021 med 77,8 mill. kroner knyttet til Norges deltakelse i EU4Health.

Helse- og omsorgsdepartementet tilrår at Norge deltar i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av EU-programmet for helse, EU4Health, (2021–2027). Utenriksdepartementet slutter seg til dette.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Tore Hagebakken, Ingvild Kjerkol, Hege Haukeland Liadal, Tuva Moflag og Tellef Inge Mørland, fra Høyre, Erlend Larsen, Mari Holm Lønseth, Sveinung Stensland og Camilla Strandskog, fra Fremskrittspartiet, Kari Kjønnaas Kjos og Morten Stordalen, fra Senterpartiet, Kjersti Toppe, fra Sosialistisk Venstreparti, Nicholas Wilkinson, fra Venstre, Carl-Erik Grimstad, og fra Kristelig Folkeparti, lederen Geir Jørgen Bekkevold, visertil

Prop. 173 S (2020–2021) som omhandler samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen om forordning (EU) nr. 2021/552 om opprettelse av EUs helseprogram 2021–2027, samt forslag om å øke bevilgningen på kap. 703 Internasjonalt samarbeid, post 71 Internasjonale organisasjoner med 77,8 mill. kroner for inneværende år.

Komiteen har gjennomført skriftlig høring i saken. Komiteen registrerer at det ikke er kommet inn noen innspill.

Komiteen viser til at Norge siden 1995 har deltatt i alle EUs programmer for helse. Europakommisjonen har nå lansert programmet EU4Health som et ledd i en «gjenoppbygningspakke» etter koronautbruddet våren 2020. Programmet skal blant annet styrke koordineringen mellom medlemsstatene og bidra til å beskytte europeiske borgere mot grenseoverskridende helsetrusler.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, mener covid-19-pandemien har vist hvor avhengige vi er av internasjonalt samarbeid. Pandemien er en global utfordring, og den krever overnasjonale løsninger. Som et lite land er Norge svært sårbart når det gjelder forsyninger. Flertallet er derfor positive til at Norge skal delta i EUs helseprogram. Et tett helsesamarbeid med EU vil være strategisk viktig med tanke på fremtidige håndtering av helsekriser og operativt samarbeid.

Flertallet viser til at Norge har samarbeidet tett med EU om helse siden EØS-avtalen ble inngått. Deltagelse i tidligere programmer har vært nyttig for Norge. Norske forskningsmiljøer har medvirket til viktig forskning og deltatt i europeiske prosjekter på feltet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener tiltakene i EU4Health virker fornuftige. Samtidig understreker disse medlemmer at det årlig skal settes av store summer, i tillegg til andre pågående prosjekter. Disse medlemmer viser til at Norges andel av programutgiftene for hele programperioden 2021–2027 er anslått til 1,4 mrd. kroner. Disse medlemmer mener det er behov for en gjennomgang av hva Norge siden 1995 har deltatt i, hvor store kostnadene har vært, og hvilke vurderinger og evalueringer som ligger bak deltakelse. På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en kostnadsoversikt over alle internasjonale kontingenter, deltakelser, prosjekter og tiltak Norge er eller har vært med på.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti understreker at

helsepolitisk samarbeid på tvers av landegrensene er viktig, særlig i en tid der mange av de største helseutfordringene er grenseoverskridende, som antibiotikaresistens, pandemi og forsyningssvikt i markedene for legemidler og medisinsk utstyr.

Disse medlemmer mener det er uklart hvorvidt programmet innebærer utvidede fullmakter til Europakommisjonen sammenlignet med i dag, og mener dette i svært liten grad er problematisert i proposisjonen. Disse medlemmer viser til forordningen og merker seg eksempelvis at programmet legger til Kommisjonen å gjennomføre anskaffelser av varer og tjenester på vegne av deltakerlandene i programmet (artikkel 9) og vedta rettsakter for å gjennomføre programmets mål (artikkel 17).

Disse medlemmer viser til at forslag om samtykke til å innlemme EUs fjerde helseprogram i EØS-avtalen kommer til behandling i Stortinget før spørsmålet er behandlet av EØS-komiteen. Disse medlemmer merker seg at det samme gjelder en rekke EØS-saker fremmet i stortingssesjonen 2020–2021. Disse medlemmer mener på generelt grunnlag at sakene bør være ferdigbehandlet i EØS-komiteen før de forelegges Stortinget.

Disse medlemmer anser at norsk deltakelse i EUs fjerde helseprogram har potensielt problematiske sider. Disse medlemmer mener det er svært uklart hva som er konsekvensene ved en innlemmelse i EØS-avtalen, særlig hvorvidt dette innebærer myndighetsoverføring til Europakommisjonen. Etter disse medlemmers syn er det dessuten ingen grunn til å samtykke til innlemmelse før saken har vært behandlet i EØS-komiteen.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget sender Prop. 173 S (2020–2021) tilbake til regjeringen.»

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
703	71	Internasjonalt samarbeid Internasjonale organisasjoner, for høyes med fra kr 60 317 000 til kr 138 117 000	77 800 000

II

Stortinget samtykker i deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av for-

3. Uttalelse fra utenriks- og forsvarskomiteen

Komiteens utkast til innstilling, unntatt I, ble 18. mai 2021 oversendt utenriks- og forsvarskomiteen for uttalelse. Utenriks- og forsvarskomiteen uttaler følgende i brev av 19. mai 2021:

«Utenriks- og forsvarskomiteens medlemmer viser til sine respektive partiers merknader i helse- og omsorgskomiteens utkast til innstilling til Prop. 173 S (2020–2021) og har for øvrig ingen merknader.»

4. Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en kostnadsoversikt over alle internasjonale kontingenter, deltakelser, prosjekter og tiltak Norge er eller har vært med på.

Forslag fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 2

Stortinget sender Prop. 173 S (2020–2021) tilbake til regjeringen.

5. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

I statsbudsjettet for 2021 gjøres følgende endringer:

ordning (EU) nr. 2021/522 om opprettelse av EUs helseprogram, EU4Health (2021–2027).

Oslo, i helse- og omsorgskomiteen, den 25. mai 2021

Geir Jørgen Bekkevold
leder

Camilla Strandskog
ordfører